

tatione vitae, et cum eo Aquilam, apud quem hospitio manebat Act. XVIII. 2. 3. Non est ergo cur timeas b. Virgini ancillam asserere: quae et opinio erat mysticorum doctorum superioris aetatis (cf. in Exercitiis s. Ignatii Contemplationem de Nativitate Christi).

His omnibus perpensis concedimus in eam sententiam, quae nuptias b. Virginis cum s. Iosepho factas affirmat ante conceptum Christi. Monemus tamen quod haec sententia, etsi sit probabilior, non est tamen certa. Nam, si methodum demonstrationis spectas, alterius sententiae argumenta inhaerent magis verbis Scripturae, quod est proprium munus interpretis; nostra e contrario ratiocinio quodam potius constant et, ut verum fateamur, nostrae quoque ignorantiae innituntur, qui nescimus aliter quaedam facta explicare. Praeterea omnia adversariorum argumenta non sunt plene soluta. Absit ergo ut cum cl. De-Vit optemus ut sententia, quam minus probamus, exulet posthac e commentariis Scripturarum. Nulli privato ius est ostracismo multare sententiam, quam doctissimi et maxime catholici viri tuentur, quaeque non contemnendis argumentis defenditur, praesertim si nondum plene refutata sit. Etsi autem tibi opinio tua maxime probabilis videatur (maxime probabilis, inquam, nam in huiusmodi quaestionibus certitudo, quam quidam iactant, non est ad summum nisi quaedam certitudo moralis h. e. magna vel maxima probabilitas), non exinde consequitur futurum esse ut ceteris quoque idem videatur.

CAPUT II.

DE MATRIMONIO SACRAMENTO

THESIS VII.

Verbo Dei tradito doctrina Catholica continetur, Matrimonium Christianum esse vere et proprie Sacramentum.

I. Si probetur perpetua et universali Ecclesiae Christianae traditione (quam certe decreta Conciliorum, professiones sollemnes fidei, liturgiae seu sacramentalia, opera Theologorum et Patrum repraesentant) contineri doctrinam hanc, quod Matrimonium Christianum sit verum et proprium novae legis Sacramentum, id satis superque esse debet Theologo, ut huiusmodi veritas demonstrata dicatur; si quidem vera sunt quae de vi Traditionis et docemus in Scholis, et defendimus contra haereticos. Id porro facile demonstratur. Sacramentum verum et proprium est illud, cui univoce competit definitio

eorum quae in Ecclesia ut sacramenta habentur, nempe quae sunt signa efficacia gratiae sanctificantis; est id scilicet quod sacramentum est sicut Baptismus, Eucharistia, etc. Atqui divina Traditione constat in censu horum sacramentorum habendum esse Matrimonium Christianum, quod nimirum a personis Christianis contrahitur.

II. Sane ut argumentum promamus, quod utriusque simul Ecclesiae graecae et latinae consensum ostendit; constat sectas haereticas, quae seculo V cum nempe utraque Ecclesia latina et graeca adhuc unitae erant, discesserunt a catholica, habuisse semper penes se septem numero sacramenta et inter haec matrimonium: et quamvis illae in aliis dogmatis a se ipsis dissideant, in hoc tamen omnes convenire. Ergo colligimus, hunc numerum septenarium eae sectae acceperunt ab Ecclesia secumque tulerunt. Igitur seculo V universa catholica Ecclesia habebat in numero eorum, quae proprie sacramenta dicuntur, matrimonium. Id vero satis est ut traditio apostolica demonstraretur. Probationem antecedentis habes ex sequentibus testificationibus, dummodo advertas huiusmodi sectas tenaces semper fuisse eorum, quae ab initio a suis parentibus acceperunt et a mutationibus abhorruisse. Iam vero Fidem Syrorum Nestorianorum testatur Sulaka Patriarcha professione fidei quam Romae adhuc monachus edidit MDLIII. « Credimus quoque in sanctum baptismum, et in sacrificium quod est corpus et sanguis Christi, et in sacerdotium sanctum, et in matrimonium ». Fidem Iacobitarum et Coptorum refert Simon Assemanus (Bibl. Orient. Tom. II. Dissert. De monophys. n. 5.). « Ad sacramenta quod spectat, septenarium eorum numerum, qualis ab Ecclesia catholica agnoscitur, apud Iacobitas sacrosanctum esse liquet ex eorum ritualibus et pontificalibus libris etc. » Armenios quoque ante Concilium Florentinum idem sensisse testis est Vartanus Armeniorum Episcopus, qui duobus fere ante illud Concilium seculis opera sua edidit: ait enim (cf. Galanum Tom. 2. p. 440) in monitis ad Armenios c. 6. « Paulus Ap. discipulum suum Dionysium de septem Ecclesiae sacramentis erudit.... Christianismus in septem Ecclesiae sacramentis nititur... Primum sacramentum est baptismus, secundum missae sacrificium: tertium benedictio unguenti, quod latini chrisma vocant, quartum est ordo: quintum est matrimonium etc ». Item seculo XVII Ecclesia graeca contra Cyrillum Lucarum Protestantibus faventem edidit professionem suae fidei, inter cetera inquires: « Anathema Cyrillo nova dogmata fabricanti et credenti non esse ex institutione I. C. neque ex Apostolorum traditione praxique perpetua septem Ecclesiae Sacramenta, baptismum scilicet, chrisma, poenitentiam, eucharistiam, sacerdotium, extremam unctionem et matrimonium ». Ergo certum est consequens,

quod collegimus. Cf. Schelstrate. Acta Orientalis Ecclesiae contra Lutheri haeresim.

III. Ut autem hoc argumentum dilatemus, consideremus singillatim testimonia Ecclesiae. Itaque si in Ecclesia praesertim latina ab ultimis temporibus ad vetustiora gradum faciamus, prostat primum decretum Tridentinum Sess. XXIV. cn. 1. et Florentinum in decreto Eugenii IV ad Armenios; in quibus Matrimonium recensetur inter septem sacramenta Ecclesiae, quae non nisi proprie dicuntur sacramenta; diciturque vere et proprie unum ex septem legis Evangelicae sacramentis. Tum praesto est professio fidei edita a Michaele Palaeologo in Concilio oecumenico Lugdunensi II (an. MCCLXXIV) in qua haec habes: « Tenet etiam et docet eadem s. Romana Ecclesia, septem esse ecclesiastica sacramenta, unum scilicet baptismum aliud est sacramentum confirmationis.... aliud est poenitentia, aliud eucharistia; aliud sacramentum ordinis; aliud est matrimonium; aliud extrema unctio. Praeiverat his Lucius III. (an. MCLXXXI) in Concilio Veronae celebrato (*ad abolendam*, De haereticis) inquit. Universos, qui de sacramento Corporis et Sanguinis Domini N. I. C. vel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut docere non metuunt quam Sacrosancta Romana Ecclesia praedicat et observat.... vinculo perpetui anathematis innodamus ». Iam antea eodem seculo sententiam eandem docuerant principes de Schola Theologi, Hugo a s. Victore (cir. an. MCXL) De Sacramentis in generali et de Sacramentis fidei, Magister Sententiarum (cir. MCL) in 4^a, quibus ceteri omnes theologi adstipulati sunt, docentes sacramentum Ecclesiae esse invisibilis gratiae visibilem formam ut ipsius imaginem gerat et causa existat (D. 1^a); septem vero esse huiusmodi sacramenta, inter quae matrimonium inter fideles recensebant (D. 2^a) (1).

(1) Magister quidem statim subdit: « quorum alia remedium contra peccatum praebent et gratiam adiutricem conferunt, ut baptismus, *alia in remedium tantum sunt, ut coniugium*, alia gratia et virtute nos fuleiunt, ut eucharistia et ordo »; quibus verbis negare videtur Magister coniugium conferre gratiam. Verum, quoniam, ut advertit ibid. s. Thomas, definitio generis debet omnibus speciebus convenire, in definitione autem sacramenti ab ipso Magistro ponitur *ut causa gratiae existat*, nequit sententia eiusdem ea esse, quae negat simpliciter gratiam conferri per sacramentum matrimonii. Sed id, quod dicitur *remedium*, gratia erit quaedam, quae tamen propter quamdam specialem rationem hoc singulari nomine honestari possit et a gratia universim accepta distingui. Ita interpretatur dictum Magistri s. Thomas ibid. q. I. a. 1. q. 2 ad 3. « Dicendum quod unumquodque denominatur ab eo ad quod est. Gratia autem,

Sub initium eiusdem seculi XII. Otto Episcopus Bambergensis in Sermone (penes Migne P. L. v. CLXXIII. p. 1555) enumeratis Sacramentis Ecclesiae, baptismo scilicet, etc. « sextum, ait, est coniugium, idest copula matrimonialis ». Rursus ipso seculo XII. ineunte eadem doctrina diserte satis tradebatur a Rudulpho Ardente, qui (Homiliae in Epistolas et Evangelia dominicalia hom. 2) haec habet: « quid est coniugium? Legitima coniunctio maris et feminae, individuum vitae consuetudinem retinens. Quae sunt bona coniugii? tria, fides, proles, sacramentum. Sacramentum est, quoniam est rei sacrae signum.... Accessuri igitur sponsus et sponsa ad sacramentum nuptiarum debent de praeteritis poenitere excessibus, et peccata sua confiteri ». Idem praecipunt quidam veteres ordines seu rituales. Cf. Marthene ord. 14. Idem *ob reverentiam sacramenti* praecepit in suis Constitutionibus an. 1208 Guillelmus Episc. Parisiensis. Porro debitum poenitendi et confitendi pro rite suscipiendo sacramento nuptiarum ostendit hoc esse sacramentum proprie dictum. Erat ergo haec sententia communiter nota et certa ea aetate. Sub initium pariter sec. XII Hildebertus episc. Turonensis serm. 2. (Gallandi Tom. 14. p. 339 seqq.) n. 3. ait: « Tria itaque sunt in civitate Dei nostri sacramenta, quae et tempore cetera praecesserunt et in reparatione filiorum Dei principatum obtinere noscuntur. Quorum pri-

quae in matrimonio confertur, secundum quod est sacramentum Ecclesiae in fide Christi celebratum, ordinatur directe (etsi non exclusive) ad reprimendam concupiscentiam, quae concernit ad actum matrimonii: et ideo Magister dicit quod matrimonium est tantum in remedium; sed hoc est per gratiam, quae in eo confertur. » Forte Magister consideravit id quod in matrimonio speciale est quoad gratiam Dei prae ceteris sacramentis. Scilicet qui quodvis aliud sacramentum suscipit, fit vel simpliciter acceptus Deo, vel magis ei acceptus semperque ei magis placet quam si sacramentum non suscepisset, nec oppositum placet magis Deo quam ipsa susceptio sacramenti, saltem per se. At qui matrimonium contrahit, non magis placet Deo quam si oppositum elegeret h. e. vitam in continentia. Confertur quidem augmentum gratiae sanctificantis per matrimonium cum auxiliis opportunis illi statui et sic magis est Deo acceptus matrimonium contrahens quam fuerit in instanti praecedente, quia opus bonum est matrimonium inire, virtusque sacramenti per merita Christi operatur augmentum gratiae. At placuisset magis ille Deo, si voluisset perseverare caelebs seu virgo. Porro *gratiam consequi apud Deum* potest specialem quamdam significationem habere, ut sit fieri propter aliquod opus magis acceptum Deo quam si oppositum, etsi licitum, factum fuisset. Si ergo ita gratia Dei accipiatur, dici potest sacramenta cetera gratiam conferre; matrimonium vero remedium tantum, quod tamen effectus est gratiae sanctificantis.

mum est coniugium, secundum baptismus, tertium dominicae mensae sacra libatio. His in iuventute mundi forma est divinitus impressa etc.»

S. Thomas quidem in 4^a D. II. q. I. a. 1. ql. 2. refert sententiam quorundam aientium « in matrimonio gratiam aliquam non conferri, sed tantummodo esse in remedium contra concupiscentiam ». Vel haec sententia accipienda est quemadmodum accepimus doctrinam Magistri in Nota, quem secuti illi videntur quoad modum loquendi, vel habenda est quaedam imprudens aberratio a communi doctrina. Certe, ut ibidem arguit s. Thomas, ipsa doctrina ab iisdem Theologis admissa: matrimonium nempe esse sacramentum N. L. et sacramenta N. L. causas esse gratiae, repugnat evidenter huic alteri doctrinae, quod nulla gratia per matrimonium conferatur. Quocirca huiusmodi aberrationes, quae modum potius loquendi quam rem ipsam attingunt, non testes sunt dissensus e doctrina aliorum, sed testes sunt nondum eliquatae et per proprios distinctosque conceptus illustratae scholastica methodo doctrinae: quod et in aliis quaestionibus usuvenit. Iis Theologis, quorum mentionem facit Thomas, accessit postea etiam Durandus, sed reclamante Schola, sententiam suam deinde emendavit.

Itaque a seculo XII constat explicitam satis fuisse praedicationem ecclesiasticam in Ecclesia latina: matrimonium christianorum esse vere et proprie sacramentum.

IV. Porro aetate praecedente exstat quoque continua traditionis series usque ad Apostolica tempora illud saltem absque dubio tradens apertissime, nempe matrimonium christianorum esse divinae institutionis Deoque auctore iniri, esse rem sacram, esse coniunctum cum sanctificatione et gratia, esse sanctificatum a Christo; atque identidem quoque docens matrimonium vere et proprie sacramentum esse.

Sane a) *Ordines* exstant sive *Rituales* (cf. Marthene De Ant. Eccl. rit. L. I. p. 2. c. IX. a. 6. seqq. et Goarium in Euchologio graecorum) sive *Sacramentaria*, quae longa serie usque ad Sacramentarium Gelasianum pertingunt, quod ex Sacramentario s. Leonis derivatum dicitur. Iam vero in Sacramentario Gelasii (cf. Thomassium Codic. Sacram. L. III. Sacramm. Rom. Eccl.) repraesentatur Actio nuptialis, quae intra missarum sollemnia fit, constans orationibus et benedictionibus Sacerdotis in eaque haec habes: « Deum esse qui *legitima societate coniuges connectit*, uxorem *munere Dei* copulari consortio maritali ». Deusque exoratur, ut « supra coniuges opem suae benedictionis infundat, ut in iugali consortio, affectu compari, mente consimili, *sanctitate mutua copulentur*; ut nuptias eorum sicut primi hominis confirmare dignetur; ut mulieris rudimenta

sanctificet, ut ea bono et prospero sociata consortio, legis aeternae iussa custodiat fidelisque et casta *nubat in Christo* ». Peracta benedictione coniuges ex altari communicant. Ex his autem Ritualibus libris, quorum maxima est in Ecclesia auctoritas, quippe qui repraesentant publicum Ecclesiarum testimonium, manifestum est exhiberi matrimonium ut rem a divina institutione promanantem, rem, quae Deo auctore fit, rem coniunctam cum sanctificatione et gratia; copulari nimirum invicem virum et feminam mutua sanctitate, et nubere in Cristo.

b) Patres vel antiquissimi docent α) quod « matrimonium Ecclesia conciliat, confirmat oblatio et obsignat benedicto et obsignatum Angeli renuntiant et Pater ratum habet » (Tertullianus ad Uxorem L. II. c. 9): β) quod « decet ut sponsi et sponsae de sententia Episcopi coniugium faciant, quo nuptiae sint secundum Dominum et non secundum cupiditatem » (Ignatius M. epist. ad s. Polycarpum c. 5): γ) « oportere ipsum coniugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari » (Ambrosius epist. XIX ad Vigil.): « instar sacrilegii esse si ulla transgressione violetur illa benedictio, quam nupturae sacerdos imponit » (Siricius R. P. ad Himerium Tarraconensem n. 4). Ideo in concione Petri ad ecclesiasticum coetum, quam post Clementi traditam Romanam suam cathedram habuisse fertur, quemadmodum narratur in Clementinis (cf. vel epistolam Clementis ad Iacobum his praemissam in editione Cotelerii, vel penes Dresselium alteram Clementis epitomen praedicationum Petri n. 151), haec occurrunt dicta presbyteris. « Quae ad presbyteros spectant, ista sunt. « Ante omnia iuvenes nuptiis cito iungant, laqueos ferventis in iuventute cupiditatis praeveniendo. Sed nec de coniugio iam senum curam abiciant; nam in nonnullis, etiam cum senuerint, valida inest cupiditas ». Sacerdotum scilicet curae et regimini subest matrimonium christianorum. Quocirca Clemens Alexandrinus Paedag. I. III significat presbyteros in Ecclesia christianis nuptiis solitos fuisse adesse: reprehendens enim mulieres fictis capillitiis ornatas et ad nuptialem benedictionem accedentes ait: « cui manus imponet presbyter? cui autem benedicet? non mulieri quae est ornata, sed alienis capillis et per ipsos alii capiti ». Ex his vero constat ritum, qui exhibetur in ordinibus, antiquissimum esse et Apostolica tempora attingere, sive ab Apostolis derivatum esse: tum constat e sententia quoque Patrum matrimonium rem esse ad Ecclesiam spectantem, rem sacram, cum sanctificatione coniunctam.

c) Patres rursus docent divinam gratiam cum matrimonio cohaerere, ut Tertullianus l. c. c. 7. « Si ergo ratum est apud Deum matrimonium huiusmodi, cur non et prospere cedat, ut pressuris et

angustis et impedimentis et inquinamentis non ita lacessatur, *habens iam ex parte divinae gratiae patrocinium* ». Hoc est ergo matrimonium esse ratum apud Deum, habere nempe divinae gratiae patrocinium. Maximus Taurin. hom. XXIII. « Christus ad nuptias vadit, ut quas dudum potestate constituit, *praesentiae suae benedictione sanctificet* ». Innocentius I. epist. IX de bigamo simultaneo haec tradit: « Statuimus fide catholica suffragante, illud esse coniugium quod erat primitus *divina gratia fundatum*, conventumque secundae mulieris, priore superstite nec divortio eiecta, nullo pacto posse esse legitimum ». Matrimonium porro divina gratia fundatum est illud, quod primo contractum est. Ergo divina gratia cohaeret cum matrimonio christiano.

d) Hactenus traditam doctrinam Patrum confirmant monumenta. Exstat in opere cl. viri Garrucci (Vetri etc. Tab. 26) duplex repraesentatio nuptiarum, in utraque vir et mulier dextras iungunt; in altera inter eos exstat Monogramma Christi, in altera inter eosdem columna gemmis ornata, quae symbolum est Ecclesiae, cuius gemmae sunt Apostoli, cum inscriptione: *vivatis in Deo*. « Felices nuptiae, quibus Christus est praesens » ait Chrysologus Serm. 157. Exstat numisma graecum ad sec. V vel VI referendum, in quo sponsus et sponsa dextras iungunt, Christo existente in medio, qui utrosque amplexatus iungit, cum inscriptione Θεοῦ χάρις. Quod iam Nazianzenus expresserat (ep. 193) paulo aliter, « dextras iuveniles inter se iungo atque utrasque Dei manu ».

V. At notio sacramenti proprie dicti asserta explicite matrimonio Christiano occurrit ne in monumentis veterum, quae reliqua nobis sunt? Ut id suadeant quidam, ad verba Tertulliani provocant de Praescrip. c. 40, quibus eum censent matrimonium inter sacramenta proprie dicta connumerare. « Diabolus, ait, cuius sunt partes intervertendi veritatem, ipsas quoque res sacramentorum divinatorum in idolorum mysteriis aemulatur. Tinguunt et ipse quosdam, utique credentes et fideles suos, expiationem de lavacro (post lavacrum) repromittit, et sic adhuc imitat Mithrae; signat illic in frontibus milites suos, celebrat et panis oblationem.... quid quod et summum Pontificem in unis nuptiis statuit?... qui ergo res ipsas, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam aemulanter affectavit exprimere in negotiis idololatriae etc. » En, aiunt, sacramenta christiana, baptismus, poenitentia, confirmatio, eucharistia, nuptiae, quae diabolus ut simia aemulatur. Verum *statuere summum Pontificem in unis nuptiis* non est nisi statuere ut Pontifex sit unius uxoris vir, quod Paulus praeceperat, et quod, suadente Diabolo, infideles imitabantur. Cf. eundem ad Uxorem L. I. c. 7.

At Augustinus clarius loquitur. Nam de Nuptiis et Concup. c. 10 docet non tantum foecunditatem et fidem, sed *quoddam sacramentum nuptiarum* commendari fidelibus coniugatis. Huius autem sacramenti effectum dicit esse indissolubilitatem, sicut character effectus est baptismi. « Huius procul dubio Sacramenti res est, ut mas et femina connubio copulati, quamdiu vivunt, inseparabiliter perseverent. Ita manet inter viventes quiddam coniugale, quod nec separatio nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum foederis: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perditam, sacramentum fidei non amittit, quod lavaero regenerationis accepit ». Et de Bono coniugali c. 24 comparat matrimonii sacramentum sacramento ordinationis. « Bonum nuptiarum, quod ad populum Dei pertinet, est etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est etiam repudio discedentem alteri nubere... nec solvitur vinculum coniugale nisi coniugis morte. Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamsi plebis congregatio non sequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis, et si aliqua culpa quisquam ab officio removeatur, sacramento Domini non carebit ». Quocirca ibid. c. 18. ait: « In christianorum nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quam foecunditas uteri ». Atqui sacramentum, quod solis fidelibus competit, quod causa est effectus permanentis ad modum characteris, quod baptismo et ordini comparatur, non magis apte interpretetur, quam si intelligas sacramentum proprie dictum. Cum praesertim haec loquendi ratio *res sacramenti* ab Augustino adhiberi soleat cum de sacramentis proprie dictis sermonem habet. Neque huic interpretationi adversatur imo adstipulatur s. Hildebertus Turonensis, cum in Serm. superius citato n. 4. circa hanc loquendi Augustini rationem monet: « quod aliis omnibus omissis, quae in legitimo exiguntur matrimonio, ipsius stabilitati sacramentum Augustinus adscribit; praerogative potius quam singulariter dictum (h. e. non in hoc tantum sed in eo praecipue) quidam non imprudens, sicut opinor, dixerit: sacramentum enim sacrae rei signum esse non contemnenda tradit auctoritas ». Tum pergit enumerare ea, in quibus matrimonium est rei sacrae signum.

Sed praecipue appellandus est Cyrillus Alex. qui ita disserit in Ioann. L. II. c. 2. « Christus ipse cum discipulis suis invitatus venit ad nuptias, non tam epulaturus, quam ut miraculum faceret, ac praeterea generationis humanae principium sanctificaret, quod ad carnem nimirum attinet. Conveniebat enim ut qui naturam ipsam hominis renovaturus erat, non solum iis, qui iam in ortum vocati erant, benedictionem impertiretur, sed et iis quoque, qui postea

nascituri essent, gratiam praestitueret, et eorum ortum sanctum (τὴν εἰς τὸ εἶναι παράδοον) efficeret». Christus igitur non solum iam natis benedictionem, per baptismum scilicet, impertivit, sed praeterea sanctificavit principium ipsum generationis humanae h. e. matrimonium, atque hac sanctificatione gratiam praestituit nascituris, ut eorum ortus sanctus foret. Haec per se significant sanctitatem supernaturalem matrimonii, qua actus eius seu generatio filiorum sanctus quoque sit: quae sanctitas rei permanentis, permanens et ipsa per se sit; qua posita verum sacramentum evadit matrimonium. Porro idem licet minus clare Epiphanius docet haeres. LXVII. «Venerabiles esse nuptias, ac Dei aspirante gratia caeleste regnum obtinere, quis vel ex eo non agnoscat, quod ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis benediceret?» Idem Patres Ephesini Act. 4. docent aientes: «Christum dispensatorie tunc ipsis benedixisse nuptiis, cum in Cana Galilaeae cum sanctis vocatus Apostolis adesse dignatus est». Ex quibus vides quod quemadmodum dicitur Christus sanctificasse baptismo suo aquas, ita dicitur praesentia sua sanctificasse nuptias. Quam comparationem si rite perpendas, facile intelliges, quod sicut sanctificatio aquarum, iuxta ipsos Patres, fuit sanctificatio vim conferens sacramentalem, eodem pacto accipienda est sanctificatio nuptiarum.

Iam vero si sententia expressa his omnibus prioris aetatis allatis monumentis (IV. V.) conferatur cum sententia expressa monumentis posterioris aetatis (III), quae superius enumeravimus, patet 1) de eadem re in utraque serie sermonem esse; 2) sententiam antiquioribus expressam monumentis se habere ad sententiam posteriorum, sicut se habet notio generica et plus minus determinata ad notionem specificam et magis determinatam. Atqui haec ratio specifica et magis determinata, quae apparet in monumentis posterioribus, eadem apprehendebatur et implicite asserebatur iis omnibus formulis, quae exstant in monumentis vetustioribus: ergo eadem doctrina, quae posterioribus monumentis explicite est asserta, tenebatur quoque aetate superiori. Prob. minor. Etenim oportet ut veteres de matrimonio prout in concreto est loquentes, apprehenderint notionem eius non tantum genericam, sed et specificam seu modum determinatum quo res sacra est et cum sanctificatione coniuncta; nam quaevis res in se est determinata modoque determinato existit; res ergo sacra est sacra determinato modo: fieri autem non potuit ut tam longa aetate, cum ageretur de re usu quotidiano frequentata, apprehenderetur tantum confuso modo adhuc determinabili ratio sacri, quae matrimonio inest, quin sapientes adverterent conceptum confusum esse magis determinandum, ne matrimonium cum aliis

rebus sacris alterius speciei confunderetur; quin proinde quaestio oriretur de eius propria et determinata notione, ac dubitationes diversaeque opiniones exsisterent: neque fieri potuit ut deinceps a seculo XI certus determinatus modus, quo matrimonium sacrum est, si recens fuisset excogitatus, absque ulla controversia tanquam res nota proponeretur fidelibus. Atqui nullum vestigium exstat in praecedentibus seculis quaestionum aut diversarum opinionum hac super re; atque a seculo XI absque ulla controversia proponitur determinatus quidam modus, quo matrimonium sit sacramentum. Ergo prioribus aetatibus apprehendebatur ratio sacri determinata, quae matrimonio competit, huiusque rei conscii erant fideles vel saltem magistri fidelium. At haec ratio determinata sacri, quae matrimonio prioribus seculis tribuebatur, alia esse non potuit ab ea quae deinceps explicite exprimitur in monumentis posterioribus; secus enim nedum nova, sed et contraria doctrinae veteri exstisset doctrina in Ecclesia. Ergo formulae priores illud idem, licet paulo obscurius saltem quoad nos, repraesentant, quod posteriores; ergo doctrina exhibita a definitionibus Conciliorum repraesentatur a serie non interrupta testimoniorum, quae cum aetate Apostolica connectitur.

Quod si addas in serie quoque monumentorum veterum notionem Sacramenti proprie dicti identidem elucere (cf. n. V Augustinum et Cyrillum), habebis confirmationem, quamvis non necessariam, identitatis rei cognitae tum a posterioribus tum ab antiquioribus. Ergo a traditione apostolica procedit doctrina, quod matrimonium christianum sit sacramentum proprie dictum. Itaque duplici argumentorum genere traditio catholica hac in re demonstratur, h. e. tum consensu omnium christianorum sec. V (II), tum analysi doctrinae omnis aetatis usque ad tempora Apostolica vel eis proxima.

VI. Occurrit tamen difficultas non spernenda. Quaeritur enim 1° cur Patres ante Augustinum disputantes cum Gnosticis et Manichaeis, qui matrimonium reiiciebant tanquam a Satana inventum, proferentes etiam Scripturarum testimonia, Patres, inquam cum hunc impugnant errorem argumentis ex auctoritate divina depromptis, nunquam illud tamen proferant in medium, quod nempe matrimonium sit sacramentum? Disputarunt porro hac in re Irenaeus L. I. Clemens Alex. Strom. L. III Tertullianus L. I. ad Uxorem, Titus Bostrensis L. II adv. Manichaeos, Epiphanius haeresi XXIII Saturnili, XXXII Epiphanius, XLV Severianorum, LXVII Hieracitarum et Didymus Alexandrinus contr. Manichaeos, etc. Quaeritur 2° cur Patres improbant nuptias fidelium cum infidelibus, ut Tertullianus L. II. ad Uxorem, Cyprianus penes August. de fide et operib. c. 19. et Patres Concilii Laodiceni can. 10, et oecumenici Chalcedonensis

can. 14. non provocarunt ad dignitatem sacramenti, quae videtur esse potissima ratio? Quaeritur etiam 3° cur Iovinianus, qui omnia argumenta congescit (cf. Hieronymum L. I. adversus eundem) ut matrimonium extolleret, et aequaret virginitati, rationem sacramenti non attulit in medium? Scilicet ex his omnibus videtur ignota fuisse prioribus seculis doctrina: matrimonium esse sacramentum.

Ad 1^a fatendum est veteres Patres, cum eum errorem quorundam Gnosticorum et Manichaeorum impugnant, non uti explicite et sub hac formula verborum, qua nunc nos uteremur, argumento sumpto ex dignitate veri propriique sacramenti, sed provocare tum ad institutionem divinam matrimonii Gen. II. Matth. XIX. tum ad verba Apostoli Hebr. XIII. 4. 1. Cor. VII. 2. 28 seq. 1. Tim. V. 11. tum etiam ad benedictionem, quam Christus sua praesentia nuptiis in Cana Galilaeae impertivit. Verum 1° argumentum istud ex silentio petitur, cum sit negativum, omne robur amittit, si contra ipsum, ut factum est, afferri possint argumenta positiva: 2° data opera diximus: *explicite* et sub ea formula verborum qua nunc utimur. Etenim, quoniam sacramenti dignitatem matrimonio tribuisse Patres censendi sunt, cum illud dicunt a Christo suae praesentiae benedictione sanctificatum, hanc autem sanctificationem obiciant haereticis, nequit simpliciter asseri Patres eo argumento non esse usos. Imo e contrario tenendum est quod cum Patres eam benedictionem obicerent haereticis, quod frequenter faciunt graeci, rationem veri sacramenti eisdem obicerent. Quemadmodum enim veram rationem sacramenti inesse baptismo significabant cum de sanctificatione impartita aquis in Iordane a Christo loquebantur, ita de vera sanctificatione sacramentali loqui putandi sunt cum dicunt Christum sua praesentia benedixisse et sanctificasse nuptias. Ceterum 3° argumentum desumptum ex propria dignitate veri sacramenti nullo modo necessarium Patribus erat, sed satis erat urgere divinam institutionem. Sane agebatur cum haereticis, qui concubitus quoslibet vagos sibi permittentes voluptatis causa, damnabant tamen procreationem filiorum et nuptias, ut de Gnosticis testantur Epiphanius et Clemens Alex. locis citatis, et de Manichaeis August. de haeresibus haer. XLVI: « Auditores suos monent, ut si utuntur coniugibus, conceptum tamen generationemque devitent, ne divina substantia, quae in eos per alimenta ingreditur, vinculis carnis ligetur in prole ». Et contra Secundinum manichaeum c. XXII: « Neque enim tam concubitum quam nuptias detestamini ». Cf. et Titum Bostrensem Oper. cit. L. II. Iam vero haec turpis sententia errat simpliciter in eo, quod est iuris naturalis, ideoque ad eam profligandam satis erat docere procreationem proles ac coniugium esse secundum naturam et honestum,

quod Patres omnes praestant; atque ex Scripturis quoque, quas ii haeretici quomodocumque recipiebant, satis erat ostendere procreationem proles ac coniugium quod natura exigit, divina institutione firmatum esse. Idque directe adversabatur sententiae eorum, qui uxorem ducere filiosque procreare a Satana esse docebant.

Ad 2^a respondemus primo quod dignitas sacramenti per se non impedit quominus permittantur hae nuptiae, ut ab initio Ecclesiae factum est: quocirca nec proximis seculis erat nimis urgendum hoc argumentum, ne praesertim praecedentes Patres viderentur damnari tanquam iniurii in sacramentum. Ceterum ubi deerat necessitas id permittendi licebatque Episcopis absque scandalo et perturbatione fidelium honorem sacramenti plenissime tueri, falsum est quod ex inde quoque non sit ductum argumentum pro his nuptiis prohibendis, etsi eas nondum irritaverint. In Conc. enim Eliberitano dicitur quidem can. 15: « propter copiam puellarum gentibus minime dandae sunt in matrimonium virgines christianae, ne aetas in flore tumens, in adulterio animae resolvatur: » can. 16. vero subditur: « sed neque iudaeis, neque haereticis dari placuit, eo quod nulla possit esse societas fidelis cum infideli » utique in re sacra; quae ratio non est cur negetur petita ex ipsa dignitate sacramenti. Eadem ratio quoque implicite continetur in sententia Cypriani, quam l. c. Augustinus refert: « S. Cyprianus in epistola de lapsis (quam confer) inter malos christianorum mores computat iungere cum infidelibus vinculum matrimonii, quod nihil aliud esse asserebat, quam prostituere gentibus membra Christi: quae nostris temporibus iam non putantur esse peccata, quoniam re vera in novo Testamento nihil inde praecceptum est, et ideo aut licere creditum est aut velut dubium derelictum ». Canones vero Laodicenus et Chalcedonensis cum nullam specialem rationem afferant, nullam quoque idoneam excludunt.

3. Ad Iovinianum quod spectat respondemus ipsum quoque negasse discrimen inter innocentes et poenitentes, sive innocentibus aequiparasse poenitentes (Hieronym. oper. cit. L. II. in propositione 1^a) nec tamen ad hanc paritatem ostendendam, ex eo collegisse argumentum quod poenitentia sit sacramentum. Nimirum comparationem instituebat inter merita utriusque, innocentis et poenitentis, quae in suo quisque statu poterat sibi comparare, et inter praemium, quod omnibus propter eorum opera idem esse promissum contendeat, non inter ritus, quibus status aliquis consecraretur. Quare neque ad sacramenti rationem in matrimonio provocavit, quia comparabat statum matrimonii cum statu virginitatis, sive merita, quae in utroque statu vir et mulier assequi possent: meritumque par virginis et coniugis ex valore operum utriusque penes Deum colligebat.